

ВИДИ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОСТІ

© Сиротинська Н.М., 2012

Визначено підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до класифікації інновацій; запропоновано власну класифікацію інновацій, яка містить узагальнені основні ознаки та види інновацій; визначено сутність кожної з інновацій та притаманні їй власні якісні характеристики, набір яких і дає змогу визначити величину впливу інновації на розвиток підприємства.

Ключові слова: інновація, нововведення, інноваційна діяльність, класифікація інновацій.

N. Syrotynska
Lviv Polytechnic National University

TYPES OF INNOVATIONS OF ENTERPRISES OF INDUSTRY

In the article the studied going of domestic and foreign scientists is near classification of innovations; own classification of innovations, which includes the generalized basic signs and types of innovations, is offered; certainly essence each of innovations and own high-quality descriptions set of which and enables to define the size of influence of innovation on development of enterprise are inherent to it.

Keywords: innovation, novation, innovative activity, classification of innovations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток промисловості неможливий без впровадження інновацій. Реалізація інноваційних проектів дасть змогу українським промисловим підприємствам забезпечити конкурентні переваги як на вітчизняному, так і на зарубіжному ринках.

Ефективне впровадження інновацій на підприємствах промисловості неможливе без їх детального вивчення. Оскільки в економічній літературі існує велике розмаїття інновацій, то очевидною є потреба у систематизації різноманітних видів інновацій за конкретними ознаками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Дослідження проблематики класифікації інновацій зустрічаємо у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема Ю.М. Бажала [1], В.Г. Воронкової [2], В.Г. Мединського [4], А.А. Пересади [5], В.П. Соловйова [8], П.С. Харіва [9], Й. Шумпетера [10].

Незважаючи на велику кількість праць з проблем інноваційної діяльності, до сьогодні немає єдиної класифікації інновацій. Проведені нами дослідження економічної літератури з питань класифікації інновацій дали змогу виявити понад сорок ознак, які об'єднують численну кількість видів інновацій. У вчених також немає єдності щодо питання, які саме види інновацій є характерними для тієї чи іншої ознаки. Тому існує об'єктивна потреба в ґрунтовному аналізованні різноманітних підходів до класифікації інновацій та систематизації основних видів інновацій за ключовими ознаками.

Цілі статті. Дослідження теоретичних основ та прикладних проблем щодо класифікації інновацій зумовлює постановку таких цілей:

- дослідити підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до класифікації інновацій;
- розробити власну класифікацію інновацій за основними класифікаційними ознаками.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основоположником класифікації інновацій був австрійський вчений Й. Шумпетер. Він розподіляв інновації на п'ять видів:

- новий продукт;
- новий метод виробництва;
- новий ринок збуту;
- нове джерело сировини;
- нова організація [10].

Деякі вчені, зокрема і Я. Ван Дайн [12] доповнили класифікацію Шумпетера, виділивши ще один вид інновацій – інфраструктурні, які пов'язані із впровадженням новацій у галузях інфраструктури.

Німецький вчений Г. Менш поділяв інновації на три групи:

- базові – завдяки впровадженню яких створюються нові галузі і ринки;
- покращувальні – інновації, які вагомо удосконалюють якість продукції або технологічний процес;
- псевдоінновації – ці нововведення істотно не змінюють ні якості продукції, ні технологічного процесу, а формуються для задоволення поточних вимог покупців продукції [11].

Ю. Бажал пропонує здійснювати класифікацію інновацій за такими ознаками:

- за типом – продуктові, технологічні, сировинні, організаційні, збутові та інфраструктурні;
- за новизною місця впровадження – нова галузь (нове виробництво), існуюча галузь (існуюче виробництво);
- за інноваційною функцією – базові, поліпшувальні та псевдоінновації [1].

На думку А. Пригожина, всі інновації розподіляються на такі:

- за поширенням – одиничні і дифузні;
- відповідно до місця у процесі виробництва – сировинні, які задовольняють потреби, продуктові;
- за спадковістю – заміняючі, анулюючі, новітні, ретровведення;
- залежно від частки ринку, яку очікується охопити – обмежені, системні, направлені на довгострокову перспективу;
- з огляду на обсяг новизни – докорінні, комбіновані, вдосконалювальні [7].

В.П. Соловійов, Г.І. Кореняко, В.М. Головатюк вважають, що всі інновації поділяються на чотири види:

- продуктові – введення у виробництво нових товарів чи послуг, які мають абсолютно нові чи значно покращені властивості або інший спосіб використання;
- процесні – в основу покладено новий чи значно удосконалений спосіб виробництва або постачання товару;
- маркетингові – полягають у зміні маркетингової стратегії підприємства;
- організаційні – впровадження нової організації виробництва чи менеджменту [8].

П.С. Харів всі інновації поділяє на три групи:

- технічні – містять нові види товарів, зміни в технології;
- організаційні – полягають у впровадженні нових методів організації виробництва, праці, зміни в організаційній структурі;
- соціально-економічні – передбачають нові підходи до мотивування та стимулювання персоналу, а також впровадження нових економічних підходів щодо управління підприємством [9].

Аналогічної думки щодо класифікації інновацій у своїх працях [6] дотримується С.Ф. Покропивний, який також всі інновації розподіляє за такими ознаками, як технічні, організаційні та соціально-економічні, проте в групі соціально-економічних інновацій цей вчений виділяє такий вид інновацій, як юридичні, під якими він розуміє нові нормативно-правові акти, які впливають на діяльність підприємства.

В.Г. Мединський виділяє такі ознаки класифікації інновацій:

- обсяг дії на зміни;
- ступінь опрацювання та поширення;
- рівень новизни та кількість відмінностей;
- розмах інноваційних процесів;
- середовище впровадження та просування;
- важливість у процесі відтворення;
- сутність та галузь застосування;
- напрям впливу [4].

А.А. Пересада класифікує інновації залежно від характеру застосування. Відповідно до цієї ознаки він розглядає такі види інновацій:

- товарні – розроблення нової продукції;
- технологічні – впровадження нового способу виробництва;
- маркетингові – знаходження нових постачальників сировини чи напівфабрикатів;
- ринкові – освоєння нових ринків збуту товарів;
- управлінські – зміни в управлінській структурі;
- екологічні – реалізація заходів, що сприяють покращанню захисту довкілля;
- соціальні – здійснення змін, що сприяють підвищенню життєвого рівня населення [5].

В.Г. Воронкова поділяє всі інновації за двома ознаками:

- за об'єктом інноваційної діяльності: продуктові, маркетингові, технічні, технологічні, організаційні, соціальні, комплексні;
- за важливістю для виробництва: великі (в основу яких покладено важливі відкриття), середні, несуттєві [2].

Відповідно до Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-інновація “Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства” виділяють чотири види інновацій:

- продуктові полягають у введенні в виробництво нового товару або в удосконаленні технічних характеристик вже існуючих товарів;
- процесові інновації виникають при впровадженні нових чи покращених методів виробництва продукції, способів постачання сировини та основних матеріалів на підприємство, доставки продукції до кінцевих споживачів;
- маркетингові інновації є втіленням нових маркетингових методів при просуванні продукції підприємства на ринок;
- організаційні інновації полягають у зміні організаційної структури підприємства, організації зовнішніх зв'язків, методів організації праці, управління підприємством [3].

Різноманітність підходів до класифікації інновацій пов'язана зі складністю та багатогранністю їх характеру. Однак розбіжність поглядів вчених щодо видів інновацій значно ускладнює управління інноваційним процесом на вітчизняних промислових підприємствах. Кожній з інновацій притаманні власні якісні характеристики, набір яких і дає змогу визначити величину впливу інновації на розвиток підприємства. Тому нами розроблено класифікацію (див. табл. 1), яка містить основні ознаки та характерні види інновацій, що дасть змогу підприємству правильно сформулювати інноваційну стратегію залежно від виду інновацій, визначити ефективність інноваційного процесу, безпомилково обрати способи управління інноваційним процесом, зважаючи на тип інновацій, оцінити рівень ризику від впровадження конкретного виду інновацій. Окрім узагальнених найвагоміших класифікаційних ознак інновацій, пропонується виділяти ще такі суттєві, на нашу думку, критерії класифікації інновацій, як комерційний результат, джерело інноваційних капіталовкладень, рівень ризикованості інноваційних капіталовкладень, процес виникнення інноваційної ідеї, термін досягнення конкурентних переваг.

**Пропонована класифікація промислових інновацій
за систематизованими основними ознаками**

№ з/п	Ознака класифікації	Види інновацій
1.	За сферою застосування	1.1. Продуктові. 1.2. Процесні.
2.	За обсягом новизни	2.1. Радикальні. 2.2. Покращувальні. 2.3. Псевдоінновації.
3.	За масштабами впливу	3.1. Глобальний рівень. 3.2. Державний рівень. 3.3. Регіональний рівень. 3.4. Корпоративний рівень.
4.	За причинами появи	4.1. Реактивні. 4.2. Стратегічні.
5.	За середовищем використання	5.1. Внутрішні. 5.2. Зовнішні.
6.	За предметною основою	6.1. Науково-технічні. 6.2. Технологічні. 6.3. Економічні. 6.4. Маркетингові. 6.5. Соціальні. 6.6. Організаційно-управлінські. 6.6. Екологічні. 6.7. Інформаційні.
7.	За поширенням	7.1. Разові. 7.2. Дифузійні.
8.	За джерелом появи	8.1. Відкриття. 8.2. Винахід. 8.3. Ноу-хау. 8.4. Раціоналізаторська пропозиція тощо.
9.	За характером задоволення потреб споживачів	9.1. Для задоволення існуючих потреб. 9.2. Для задоволення новостворених потреб.
10.	За місцем в системі підприємства	10.1. На вході підприємства. 10.2. На виході з підприємства. 10.3. Системної структури підприємства.

Продуктові інновації спрямовані на створення нових або модифікованих товарів завдяки застосуванню в процесі їх виробництва нових матеріалів, напівфабрикатів чи комплектуючих.

Процесні інновації полягають у впровадженні нових технологій на виробництві, нових методів організації праці у виробничому процесі або в процесі управління.

Радикальні інновації з'являються завдяки піонерним досягненням в створенні нового продукту, нової технології виробництва, нового методу управління.

Покращувальні інновації удосконалюють радикальні інновації, завдяки їм створюються нові покоління техніки, моделі автомобілів тощо.

Псевдоінновації покликані продовжити життєвий цикл продукції підприємства, полягають у несуттєвих видозмінах товару, зокрема в зміні дизайну, компонентів виготовлення тощо.

Інновації глобального рівня впливу – це інновації, які здійснюють промисловий прорив у світовому масштабі.

Інновації державного рівня впливу дають можливість підприємству досягти конкурентних переваг у межах власної країни.

Інновації регіонального рівня впливу сприяють виходу підприємства на ринок певного регіону.

Інновації корпоративного рівня впливу дають змогу підприємству покращити свій фінансовий стан та стан конкурентоспроможності на ринку.

Реактивні інновації – це вимушені інновації, що виникають як реакція підприємства на дії конкурентів.

Стратегічні інновації – це інновації, які здійснюються завдяки реалізації інноваційної стратегії підприємства. Їх основною метою є досягнення майбутніх конкурентних переваг на ринку.

Внутрішні інновації призначені для використання в межах підприємства (удосконалення технології виробництва, впровадження нових методів організації праці тощо).

Зовнішні інновації – це інновації для продажу, які можуть бути представлені як в матеріальній формі, так і в вигляді нематеріальних технологій.

Науково-технічні інновації з'являються за появи принципово нових продуктів або завдяки удосконаленню конструкції чи структури виготовлюваної продукції підприємства, предметів праці, з яких вона виготовлена.

Технологічні інновації виникають в результаті впровадження на підприємстві нових технологій або удосконалення вже наявних.

Економічні інновації – це зміни, які стосуються фінансової чи бухгалтерської діяльності підприємства, впровадження нових методів ціноутворення, матеріальної мотивації праці тощо.

Маркетингові інновації полягають у застосуванні нових підходів щодо просування продукції на ринок з метою зростання об'ємів її продажу.

Соціальні інновації покращують соціальний захист працівників підприємства, умови праці, мікроклімат у колективі.

Організаційно-управлінські інновації охоплюють зміни в організації праці трудового колективу підприємства, управлінні персоналом.

Екологічні інновації полягають у впровадженні нових технологій, що сприяють зниженню забруднення довкілля, виробництву екологічно сприятливіших товарів.

Інформаційні інновації дають змогу оптимізувати інформаційні потоки на підприємстві.

Разові інновації – це унікальні нововведення на підприємстві, які не повторюються після їх реалізації.

Дифузійні інновації – це інновації, які набувають масового розповсюдження, зокрема і завдяки трансферу технологій.

Інновації на вході підприємства – це зміни, які передбачають нові підходи до формування ресурсів перед їх надходженням на підприємство.

Інновації на виході з підприємства – це нововведення, що втілені в кінцевих результатах виробничої діяльності підприємства.

Інновації структури підприємства – це процесні зміни, які полягають в удосконаленні виробничих, організаційно-управлінських, збутових та інших процесів на підприємстві.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Впровадження інновацій є основною передумовою покращення конкурентоспроможності продукції промислових підприємств. Внаслідок аналізування наукових та нормативно-правових джерел виявлено, що сьогодні немає єдиного підходу до класифікації інновацій. Одні вчені виділяють низку класифікаційних ознак, інші науковці класифікують інновації тільки за певними видами. Різноманітність поглядів дослідників щодо класифікаційних ознак, їх назв та видів інновацій, які вони включають, значно ускладнює можливість ідентифікації інновацій на підприємстві.

У результаті проведених досліджень автор запропонував класифікацію інновацій, яка містить основні ознаки та види інновацій. Залежно від ознаки, котру застосовують для класифікації, одні й ті самі інновації можуть належати до декількох видів інновацій. На нашу думку, наведена класифікація інновацій дасть змогу точніше визначити сутність кожної промислової інновації, визначити ефективність та перспективність інновацій, вдало сформувану інноваційну стратегію підприємства.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є визначення напрямів стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств.

1. Бажал Ю.М. *Економічна теорія технологічних змін: навч. посібник* / Ю.М. Бажал. – К.: Заповіт, 1996. – 240 с. 2. Воронкова В.Г. *Теоретичні засади управління інноваційним процесом в Україні* / В.Г. Воронкова // *Вісник Нац. ун-ту „Львівська політехніка” “Проблеми економіки та управління”*. – Львів. – 2008. – № 628. – С. 417-423. 3. *Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження N 1-інновація “Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства” затверджена Наказом Держкомстату від 01.10.2008 р. № 361 зареєстрована в Міністерстві юстиції України 29 жовтня 2008 р. за №1047/15738*. 4. Медынский В. Г. *Инновационный менеджмент* / В. Г. Медынский. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 294 с. 5. Пересада А.А. *Управління інвестиційним процесом* / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с. 6. Покропивний С.Ф. *Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посібник* / С.Ф. Покропивний, В.М. Колот. – К.: КНЕУ, 1998. – 352 с. 7. Пригожин А.И. *Нововведения: стимулы и препятствия: (социальные проблемы инноватики)*. – М.: Политиздат, 1989. – 271 с. 8. Соловйов В.П. *Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: Монографія* / В.П. Соловйов, Г.І. Кореняко, В.М. Головатюк. — К.: Фенікс, 2008. — 224 с. 9. Харів П.С. *Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: Монографія* / П.С. Харів. – Тернопіль: “Економічна думка”, 2003. – 326 с. 10. Шумпетер Й. *Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла экономической конъюнктуры* / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1992. – 231с. 11. Mensch G. *Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression*. – Cambridge, Mass., 1979. 12. Van Duijn. *The Long Wave in Economic Life* / Van Duijn // *Be economist* 125, N4, 1977 – P.544-576.